biblioteca școlarului

DIMITRIE CANTEMIR

DESCRIEREA MOLDOVEI

Litera Internațional

biblioteca școlarului

Dimitrie
CANTEMIR

DESCRIEREA MOLDOVEI

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

TABEL CRONOLOGIC

1673 La 26 octombrie*, se naşte Dimitrie, cel de-al doilea fiu al lui Constantin Cantemir, serdar, şi al Anei, după numele de fată Bantăş. Viitorul domn al Moldovei, tatăl, provenea dintr-o viţă de răzeşi din ţinutul Fălciului. Femeie distinsă şi cultă, mamă-sa era nepoata doamnei Anastasia, nevasta lui Duca-vodă. Celebrul cărturar va purta numele nănaşului său, Dumitraşco Cantacuzino, domnul din acea vreme al ţării.*
Tot în acest an, conştient de misiunea sa şi de necesitatea introducerii limbii române în biserică, mitropolitul Dosoftei tipăreşte la Uniev Psaltirea în versuri.

1678 Decedează mama lui Antioh şi a lui Dimitrie Cantemir. Tronul Moldovei este ocupat de către Gheorghe Duca pentru a treia oară. Domnitorul îl trimite pe Cantemir capuchehaie (ca reprezentant) al său pe lângă Înalta Poartă.

1685 La 15 iunie*, Cantemir cu ajutorul domnului Ţării Româneşti, Şerban Cantacuzino, urcă la tronul Moldovei, luând numele de Constantin. Domnul încredinţează educaţia fiilor săi cărturarului grec Ieremia Cacavelas.*
Dimitrie va învăţa greaca, latina şi slavona.
Miron Costin, preocupat de originea poporului român şi de continuitatea elementului roman în Dacia, scrie monumentala sa operă De neamul moldovenilor, din ce ţară au ieşit strămoşii lor.

1688 La vârsta de 15 ani Dimitrie este trimis ostatec de către tatăl său în capitala Imperiului Otoman, unde studiază la Academia Patriarhiei Ortodoxe, bucurându-se de profesori renumiţi prin „pietatea şi ştiinţa lor". Aici vine în contact cu literaturile clasice şi cu filosofia neoaristotelică. De unde şi orientarea substanţială a spiritului său creator spre preocupările ştiinţifice. De remarcat de asemenea că tânărul principe, paralel cu aprofundarea cunoştinţelor în domeniul limbilor greacă, latină şi slavonă, învaţă totodată limbile turcă, arabă şi persană. În acelaşi rând se aprofundează în studiul istoriei, folclorului şi a muzicii turceşti. Prin aceasta Dimitrie Cantemir devine de fapt primul nostru orientalist.
Are loc un eveniment epocal în cultura română şi în istoria limbii române: se tipăreşte Biblia de la Bucureşti, *fapt pentru care a manifestat o deosebită grijă Şerban Cantacuzino.*

În ziua de 26 octombrie *se stinge din viaţă domnul Ţării Româneşti. Tronul ţării va fi ocupat de Constantin Brâncoveanu, nepotul lui Şerban Cantacuzino şi duşmanul Cantemireştilor.*

1690 Constantin Cantemir, în speranţa apariţiei unui concurs de împrejurări favorabile de eliberare a ţării de sub jugul turcesc, încheie la Sibiu un tratat secret de alianţă între Moldova şi Curtea de la Viena.

1691 Ioan Sobieski, regele Poloniei, intră în vara acestui an, cu oştirea sa în Moldova, ocupând partea de nord. Rezistenţa dârză opusă de o mână de oşteni duşmanului devine legendară. Fraţii Costin, Velicico hatmanul şi Miron cronicarul, fiind acuzaţi de trădare, sunt decapitaţi din porunca lui Constantin Cantemir. Reîntors de curând în ţară, beizadeaua Dimitrie asistă la execuţia lui Velicico. După aceea domnul va regreta mult acest sacrilegiu pus la cale de către Iordache Ruset. Ruseteştii de aici încolo deţin conducerea Moldovei.

1693 La 13 martie, Constantin Cantemir moare. Boierii îl aşază în scaunul liber al ţării pe Dimitrie. Din cauza intrigilor şi a banilor lui Brâncoveanu îi este refuzată confirmarea Porţii, fapt care îl face, după trei săptămâni de domnie, să reia drumul Constantinopolului.

1695 O dată cu mazilirea lui Constantin Duca, pe tronul Moldovei urcă Antioh Cantemir. El se va afla la domnie până în toamna anului 1700. Dimitrie în acest timp este reprezentantul (capuchehaia) domnului la Poartă.

1679 Principele moldovean asistă la Zenta la înfrângerea tragică a armatelor turceşti de către oştile austriece conduse de Eugen de Savoia.

1698 La Iaşi apare prima lucrare a lui Dimitrie Cantemir Divanul sau Gâlceava înţeleptului cu lumea, sau Giudeţul sufletului cu trupul *în greceşte şi în româneşte.*

1699 Aflat pentru scurtă vreme în Moldova, Dimitrie se căsătoreşte cu fiica lui Şerban Cantacuzino, Casandra. Astfel capătă o motivare temeinică şi gândul nestrăin până atunci de a ocupa scaunul Ţării Româneşti. De unde, temerile şi duşmănia lui Brâncoveanu ating punctul culminant.

1700 Antioh Cantemir, în urma intrigilor şi a banilor lui Brâncoveanu, este mazilit. Domnul este înlocuit cu Constantin Duca. Dimitrie se stabileşte la Istanbul. Împreună cu familia, ocupă casa construită după propriile lui planuri.

Antim Ivireanul scoate la Snagov Floarea darurilor. *Tot în acest an este întemeiată Academia de Ştiinţe de la Berlin, membru al căreia va fi ales în 1714 şi la „comanda“ căreia va scrie ulterior celebra sa operă* Descrierea Moldovei.

1700—1705 Cantemir în această perioadă de mare efervescenţă creatoare scrie următoarele opere: Sacrosanctae scientiae indepin-

gibilis imago (Imaginea ştiinţei sacre cu neputinţă de zugrăvit), Compendi olum universae logices institutionis (Compendiu despre sistemul logicei generale), Ioannis Baptistae van Helmont, Physices universalis doctrina (Învăţătura generală despre fizică a lui I. B. van Helmont), Tarifu ilmi musiki ala vegni maksus (Explicarea muzicii teoretice pe scurt) *şi* Istoria ieroglifică. *Ele marchează trecerea autorului de la preocupările de natură speculativă la cele cu un pronunţat şi preponderent caracter sociopolitic.*

1703 Constantin Duca este mazilit. Cu sprijinul Ruseteştilor şi al lui Brâncoveanu, Mihai Racoviţă se urcă în scaunul domnesc al Moldovei.

1705 Antioh Cantemir ocupă pentru a doua oară tronul Moldovei. Preocupat de gândul de a se îndepărta de Ruseteşti, domnul încearcă să se împace cu Costineştii. În acest scop îl numeşte vornic pe Nicolae Costin, fiul cronicarului. Relaţiile dintre fraţii Antioh şi Dimitrie devin foarte reci.

1709 Condusă de Petru cel Mare, armata rusă obţine o mare victorie la Poltava contra oştirilor suedeze, comandate de Carol al XII-lea.

1710 Noiembrie *Dimitrie Cantemir urcă la tronul Moldovei. Ion Neculce, vestitul cronicar de mai târziu, devine omul de încredere al domnului.*

1711 Aprilie *La Luck se încheie un tratat de alianţă între Moldova şi Rusia. Potrivit lui, Rusia se angajează să-l ajute pe D. Cantemir în lupta pentru lichidarea suveranităţii turceşti.*

La 20 mai *Cantemir îi cheamă pe moldoveni, printr-o proclamaţie, să se ridice cu armele împotriva dominaţiei turceşti.*

În seara zilei de 23 iunie*, Petru cel Mare, ţarul Rusiei, soseşte la Iaşi, primit fiind cu multă căldură de către boieri şi poporul de rând.*

8—12 iulie *În bătălia de la Stănileşti armatele turceşti înving oştirile aliate ale celor două state. D. Cantemir se refugiază în Rusia, stabilindu-se în Ţinutul Harkovului. Ţarul rus îi conferă titlul de „prea luminat principe al Rusiei".*

1713 Moare Casandra, soţia lui D. Cantemir, în vârstă de treizeci de ani.

1714 D. Cantemir este ales membru al Academiei din Berlin.

La 15 august, *Constantin Brâncoveanu şi cei patru fii ai săi sunt decapitaţi din ordinul sultanului Ahmed al III-lea.*

1714—1716 Foarte rodnică sub raport ştiinţific şi literar, perioada dată e remarcabilă pentru D. Cantemir prin scrierea lucrărilor: Monarhiarum physica examinatio (Interpretarea naturală a monarhiilor), Descriptio Moldaviae (Descrierea Moldovei), Incrementa atque decrementa aulae othomanicae (Creşterea şi descreşterea Curţii Otomane), Vita Constantini Cantemyrii (Viaţa lui Constantin Cantemir) *şi* Sistema religiei mahomedane.

1717 Începe lucrul la cea mai erudită creaţie a sa intitulată Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor. *Istoria românilor în această*

lucrare de sinteză este tratată şi examinată într-un context universal impunător.

1719 Peste şase ani de la trecerea în nefiinţă a Casandrei, D. Cantemir se recăsătoreşte la Moscova cu tânăra principesă Anastasia Trubeţkoi, având-u-i ca naşi pe ţar şi pe ţarină.

1721 La 20 februarie *D. Cantemir, printr-un ucaz al lui Petru cel Mare, este numit „consilier secret şi membru al Senatului".*

1722 D. Cantemir îl însoţeşte pe ţar, în calitate de specialist în problemele Orientului, în compania sa împotriva Persiei.

1723 La 21 august *D. Cantemir intră în lumea celor drepţi.*

1769—1770 Beschreibung der Moldau, *în* „A. F. Büching's Magazin für die neue Historie und Geographie", *2 vol., Hamburg, 1769—1770.*

1771 Historisch-geografisch und politische Beschreibung der Moldau, nebst dem Leben des Verfassers und eine Landkarte, *Frankfurt und Leipzig.*

1789 Istoriceskoe, geograficeskoe i politiceskoe opisanie Moldavii v jizni socinitelia*, s nemeţkogo perevel Vasilii Levşin, Moscova.*

1825 Scrisoarea Moldovei*, de Dimitrie Cantemir, domnul ei (traducere de banul Vasile Vârnav) — Monastirea Neamţul.*

1851 Descrierea Moldovei. *Prezentare din viaţa Prinţului Dimitrie Cantemir de C. Negruzzi. Ediţia a II-a, Iaşi.*

1868 Scrisoarea Moldovei *(Reeditată la anul 1868 de către T. Boldur Lăţescu) — Iaşi.*

1872 Descrierea Moldovei *(traducere de A. Papiu Ilarian şi Iosif Hodoş) — în* Operele principelui Demetriu Cantemir*, tipărite de Societatea Academică Română, vol. I, II, Bucureşti.*

1909 Descrierea Moldovei în *colecţia „Biblioteca pentru toţi", nr. 507, Bucureşti.*

Descrierea Moldovei *(cu o notiţă introductivă de Miron Niculescu), în „Biblioteca Socec", nr. 10-11, Bucureşti.*

1923 Descrierea Moldovei. *Traducere de Giorge Pascu. Ediţia a II-a revăzută şi completată cu indice, 1938.*

1942 Descrierea Moldovei *(traducere de Gh. Adamescu), Bucureşti.*

1956 Descrierea Moldovei *(traducere de P. Pandrea cu o prefaţă de acad. C. I. Gulian) — E.S.P.L.A. „Biblioteca pentru toţi". Reeditări ale respectivei traduceri au urmat în 1961, 1965, 1967, 1973, 1976, 1981.*

1973 Descrierea Moldovei. *Traducere de Gh. Guţu, Editura Academiei Române, Bucureşti. Lucrarea este însoţită de o* Introducere*, semnată de Marina Holban, de un comentariu istoric de N. Stoicescu, de un studiu cartografic, aparţinând lui Vintilă Mihăilescu, de un Indice întocmit de Ioana Constantinescu şi de o notă asupra ediţiei de D. M. Pippidi.*